

ATLIEKŲ RŪŠIAVIMO TEISINIO REGULIAVIMO ASPEKTAI

Daiva Bereikienė*

*Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Teisės katedra
Putvinskio g. 70, LT-44211 Kaunas
Telefonas 303655
El. paštas: bereikiene@gmail.com*

Eglė Štareikė**

*Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Teisės katedra
Putvinskio g. 70, LT-44211 Kaunas
Telefonas 303655
El. paštas: egle.stareike@gmail.com*

Anotacija Straipsnyje analizuojama nacionalinio atliekų rūšiovimą įgalinančio teisinio reguliavimo atitiktis regioniniams teisiniams instrumentams. Tiriama, ar nacionalinės atliekų politikos priemonių sistema suponuoja neigiamą atliekų susidarymo ir tvarkymo įtakos žmonių sveikatai ir aplinkai poveikio mažinimą. Lietuvoje atliekų tvarkymo politika remiasi atliekų tvarkymo hierarchija, kurios pagrindą sudaro teisės aktais įtvirtinti atliekų tvarkymo prioritetai: turi būti vengiama atliekų susidarymo (prevencija), o atliekos, kurių neįmanoma išvengti, privalo būti paruošiamos pakartotiniam naudojimui, perdirbamos ar kitaip naudojamos tokiais būdais, kad kuo mažiau jų būtų šalinama sąvartynuose ir kituose atliekų šalinimo įrenginiuose. Atliekų paruošimas pakartotiniam naudojimui realizuotinas visų pirma tinkamai rūšiuojant atliekas. Valstybė turi sudaryti ne tik palankias, bet ir motyvuojančias teises prielaidas dalyvauti atliekų rūšiovime tiek atliekas tvarkančias įmones, tiek tiesioginius atliekų turėtojus („teršėjus“). Straipsnyje akcentuojama, kad nei regioniniai, nei nacionaliniai teisės aktai, reglamentuojantys atliekų tvarkymą, išsamiai neatskleidžia atliekų rūšiovimo sampratos turinio. Ši teisinė spraga suponuoja ydingą praktiką, kad spręsti, ar tinkamai rūšiovamos atliekos, gali atskiros savivaldybės ir atliekas tvarkantys subjektai (įmonės). Straipsnyje aprašoma atliekų rūšiovimo raida ir teisinio reguliavimo ypatumai Vokietijoje, bei pabrėžiama teigiamos atliekų rūšiovimo patirties sklaidos reikšmė. Atskleidžiami esminiai Vokietijoje taikomų atliekų rūšiovimo sistemų privalumai. Lietuvos, kaip ir Vokietijos, teisiniai instrumentai, reglamentuojantys atliekų tvarkymą, komunalinių atliekų rūšiovimą priskiria savivaldybių kompetencijai.

Pagrindinės sąvokos: saugus atliekų tvarkymas, atliekų rūšiovimas, atliekų rūšiovimas Vokietijoje, teisinis reguliavimas

IVADAS

Vystantis pramonei ir nuolat augant vartojimui Europos Sąjungos valstybėms, tame tarpe ir Lietuvai, vis aktualesniu tampa tvaraus atliekų tvarkymo klausimas. Valstybės įvairiais reguliavimo instrumentais išpareigoja sumažinti atliekų srautų susidarymą bei siekti taupiai naudoti gamtinius išteklius, tačiau šis procesas nėra sklandus ir toliau kelia susirūpinimą. Poveikio aplinkai ir išteklių naudojimo mažinimas galimas valstybėms teisinio reguliavimo priemonėmis nustatant modernesnius atliekų tvarkymo modelius (pvz. gyvavimo ciklo koncepcija). Lietuvoje atliekų tvarkymo politika remiasi atliekų tvarkymo hierarchija,

kurios pagrindą sudaro teisės aktais įtvirtinti atliekų tvarkymo prioritetai: turi būti vengiama atliekų susidarymo, o atliekos, kurių neįmanoma išvengti, privalo būti paruošiamos pakartotiniam naudojimui, perdirbamos ar kitaip naudojamos tokiais būdais, kad kuo mažiau jų būtų šalinama sąvartynuose ir kituose atliekų šalinimo įrenginiuose. Atliekų paruošimas pakartotiniam naudojimui realizuotinas visų pirma tinkamai rūšiuojant atliekas. Atliekos turi būti vertinamos kaip gamybos ir energijos ištekliai. Valstybė turi sudaryti ne tik palankias, bet ir motyvuojančias teises prielaidas dalyvauti atliekų rūšiavime tiek atliekas tvarkančias įmones, tiek visuomenę. Valstybės atliekų tvarkymo strategija nėra pakankamai orientuota į atliekų paruošimo pakartotiniam naudojimui elemento – atliekų rūšiavimo plėtrą. Problemiškumą lemia tai, kad teisės normos nepilnai atskleidžia atliekų rūšiavimo sampratos turinį, tačiau šiame straipsnyje šis aspektas nebus tiriamas. Komunalinių atliekų rūšiavimas yra priskiriamas savivaldybių kompetencijai, todėl rūšiuotinių atliekų apimtis, kriterijai, sąlygos yra nustatomi savivaldos institucijų priimtais teisės aktais. Įvertinant aplinkybę, kad tvarios atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas įmanomas tik esant vieningai atliekų tvarkymo strategijai, būtina išsiaiškinti nacionalinio valstybinio, tame tarpe ir teisinio, reguliavimo atitiktį regioniniams atliekų rūšiavimą nustatantiems teisiniams instrumentams.

Lietuvos teisės mokslininkai, - E. Monkevičius¹, V. Podgaiskytė², R. Minalga³, A. Bakas⁴, M. Vasiliaskas⁵ ir kt., - tyrinėja atskirus atliekų tvarkymo teisinius probleminius klausimus, tačiau atliekų rūšiavimo teisinio reguliavimo probleminiai aspektai nėra išsamiai tirti.

Šios aplinkybės nulemia nagrinėjamos temos aktualumą ir suponuoja būtinybę išsamiau išanalizuoti atliekų rūšiavimo teisinio reguliavimo problematiką.

Straipsnio tikslas – išanalizuoti nacionalinę atliekų rūšiavimą nustatančių teisiųjų priemonių sistemą bei šių priemonių atitiktį regioniniams teisiniams instrumentams; atskleisti

¹ Monkevičius, E. *Žmogaus teisių į saugią aplinką užtikrinimas globalizacijos sąlygomis*. [interaktyvus]. Vilnius: Mykolas Romeris University, 2012. [žiūrėta 2012-11-07]. <https://aleph.library.lt/F/1DKLNJ1YT493QUTMN8BGQQBE4CJPILSADXCEQ61F6JMQPXTQD-17430?func=find-b&request=Monkevi%C4%8Dius&find_code=WRD&adjacent=N&local_base=&filter_code_1=WLN&filter_request_1=&filter_code_2=WYR&filter_request_2=&filter_code_3=WYR&filter_request_3=&filter_code_4=WFM&filter_request_4=&filter_code_5=WSF&filter_request_5=&x=0&y=0>.

² Podgaiskytė, V. *Visuomenės požiūris į atliekų tvarkymą transformacijos*. [interaktyvus]. Vilnius: Mykolas Romeris universitetas, 2012. [žiūrėta 2012-11-07]. <https://aleph.library.lt/F/1DKLNJ1YT493QUTMN8BGQQBE4CJPILSADXCEQ61F6JMQPXTQD-14200?func=service&doc_library=MRU02&doc_number=000011889&line_number=0001&func_code=WEB-FULL&service_type=MEDIA>.

³ Minalga, R. *Atliekų šalinimo logistika*. Vilnius: Justitia, 2010, 262 p.

⁴ Bakas, A. *Komunalinių atliekų tvarkymo valdymas darnaus vystymosi kontekste. Darnaus vystymosi strategija ir praktika: mokslo darbai*. Vilnius, 2006.

⁵ Vasiliaskas, M. *Atliekų sampratos teisės doktrinoje: ar nepakeičiamas esamas atliekų tvarkymo teisinis reguliavimas?* Teisė, 2010, Nr. 74, ISSN 1392-1274.- 118-135 p.

atliekų rūšiavimo teisinio reguliavimo raidą Vokietijoje bei atlikti atliekų rūšiavimo reguliavimo Lietuvoje ir Vokietijoje lyginamąją analizę.

Tikslui pasiekti straipsnyje aptariami aktualiausi atliekų rūšiavimą nustatantys regioniniai ir nacionaliniai teisiniai instrumentai, įvardijami kai kurie nacionalinio teisinio reguliavimo ypatumai, svarstoma, ar taikomų valstybinio reguliavimo priemonių pakanka tvariam atliekų tvarkymui užtikrinti; analizuojama, ar teisinis reguliavimas skatina ne tik atliekas tvarkančias įmones, bet ir visuomenę aktyviai dalyvauti atliekų rūšiavimo procesuose. Taip pat straipsnyje aptariama Vokietijos teisinio reguliavimo raida, prielaidos taikyti šį atliekų tvarkymo būdą bei analizuojama gerosios patirties pritaikymo galimybė.

Tyrimo objektas yra atliekų paruošimo pakartotiniam panaudojimui santykio su atliekų rūšiavimu teisinis reguliavimas.

Tyrimo dalykas – komunalinių atliekų rūšiavimo teisinio reguliavimo teisinės ir praktinės problemos bei santykis su valstybės politika tvaraus atliekų tvarkymo srityje; atliekų rūšiavimo teisinio reguliavimo raida Vokietijoje.

Pagrindiniai metodai, naudoti rengiant straipsnį, yra dokumentų analizės, deskriptyvinis, istorinis bei lyginamasis metodai. Dokumentų analizės metodas taikytas regioninių bei nacionalinių teisės aktų, valstybės atliekų tvarkymo strateginių dokumentų tyrimui bei statistinių duomenų analizei; deskriptyviu metodu remtasi aprašant tyrimo metu gautus duomenis; mokslinės literatūros analizės metodas taikomas siekiant išsiaiškinti Lietuvos teisės mokslininkų darbuose tirtų tvaraus atliekų tvarkymo problemų pobūdį; lyginamojo metodo pagalba atliktas Lietuvos ir Vokietijos atliekų rūšiavimo sistemų palyginimas, istorinis metodas taikytas siekiant atskleisti Vokietijos atliekų rūšiavimo teisinio reguliavimo raidą.

NACIONALINIO ATLIEKŲ RŪŠIAVIMO TEISINIO REGULIAVIMO ATITIKTIS REGIONINIAMS TEISĖS AKTAMS

Sparčių ekonomikos augimo modelių vystymasis lėmė ne tik didesnės gerovės sukūrimą, deja, ekonomikos ir vartojimo augimas taip pat sietinas su neefektyviu gamtinių išteklių naudojimu ir didelių kiekių atliekų sancaupomis. Problema yra globali, todėl Europos Sąjungos institucijos siekia teisinėmis priemonėmis nustatyti atliekų tvarkymo esmines nuostatas bei pabrėžti visų ES valstybių narių atliekų politikos kryptis. Asmens teisės į sveiką aplinką užtikrinimas yra kiekvienos valstybės prioritetinė veiklos kryptis.

Europos Parlamento ir Tarybos 2008 m. lapkričio 19 d. direktyvos 2008/98/EB dėl atliekų ir panaikinamosios, kurias direktyvos⁶ preambulėje yra suformuluota pamatinė atliekų tvarkymo nuostata, teigianti, kad svarbiausias visų atliekų politikos krypties tikslas turėtų būti siekis sumažinti neigiamą atliekų susidarymo ir tvarkymo įtaką žmonių sveikatai ir aplinkai. Atliekų politika taip pat turėtų būti siekiama sumažinti išteklių naudojimą ir skatinti praktinį atliekų hierarchijos taikymą.

„Remiantis šiandien [2012 m. sausio 13 d., aut. past.] paskelbtu Europos Komisijos tyrimu, visapusiškai įgyvendinus ES atliekų tvarkymą reglamentuojančius teisės aktus, būtų galima sutaupyti 72 mlrd. EUR per metus, padidinti ES atliekų tvarkymo ir perdirbimo sektoriaus metinę apyvartą 42 mlrd. EUR ir iki 2020 m. sukurti daugiau kaip 400 000 darbo vietų. Dėl atliekų tvarkymo neteisėtų veiksmų valstybėse narėse prarandamos ekonominio augimo galimybės, tačiau sustiprinus nacionalinę kontrolę ir pagerinus atliekų tvarkymo žinias, padėtį būtų galima iš esmės pagerinti.“⁷

Regioniniu teisiniu reguliavimu valstybės skatinamos imtis kuo griežtesnių ir aiškesnių priemonių dėl tikslingo atliekų tvarkymo bei imperatyvaus atliekų tvarkymo prioritetų laikymosi. Valstybės įpareigojamos nacionaliniu teisiniu reguliavimu nustatyti aiškias ir konkrečias kontrolės priemones, bei numatyti atgrasančias nuobaudas už nepuoselįjantį aplinkos atliekų tvarkymą.

Vienas svarbiausių atliekų tvarkymo prioritetų - atliekų paruošimas pakartotiniam naudojimui. Atliekų srautus nukreipti pakartotiniam panaudojimui įmanoma tik rūšiuojant atliekas. Atliekų rūšiavimu pasiekiami tokių tikslų, kaip asmens teisės į sveiką aplinką užtikrinimas, antrinių žaliavų⁸ sukaupimas, gamtos išteklių ir energijos taupymas bei atliekų tvarkymo išlaidų sumažinimas.

Nei regioniniai, nei nacionaliniai teisės aktai tiksliai neatskleidžia atliekų rūšiavimo turinio. Dažniausiai atliekų rūšiavimas suvokiamas kaip priemonė atliekų paruošimui pakartotiniam naudojimui. Valstybės turi sprendimo teisę pasirinkti atliekų rūšiavimo būdus, tvarką, priemones.

⁶ [Europos Parlamento ir Tarybos 2008 m. lapkričio 19 d. direktyva 2008/98/EB dėl atliekų ir panaikinanti kai kurias direktyvas.](#) [2008] O L L 312.

⁷ *Atliekos – greitas būdas sukurti darbo vietų ir sumažinti išlaidas:* Europos Komisijos pranešimas spaudai. [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-03-06]. <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-18_lt.htm?locale=da

⁸ Šiame straipsnyje sąvoka “antrinės žaliavos“ suprantama kaip tiesiogiai perdirbti tinkamos atliekos ir perdirbti tinkamos iš atliekų gautos medžiagos ([Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas](#). *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 61-1726.)

Direktyva 2008/98/EB⁹ 10 straipsnyje valstybėms narėms nustato reikalavimą užtikrinti, kad atliekų tvarkymas, ypač atliekų panaudojimo operacijos būtų vykdomos laikantis atliekų tvarkymo hierarchijos ir žmonių sveikatos bei aplinkos apsaugos reikalavimų. Siekiant palengvinti ar pagerinti atliekų pakartotinį panaudojimą, nustatyta, kad atliekos turėtų būti surenkamos atskirai, jei tai įmanoma techniniu, aplinkos apsaugos ir ekonominiu aspektais, ir nemaišomos su kitomis atliekomis ar medžiagomis, turinčiomis kitokias savybes.

Perkeliant šias Direktyvos nuostatas, Lietuva privalėjo pakoreguoti nacionalinius teisinius instrumentus. Atliekų rinkimą atskirai ir nemaišant su kitomis atliekomis įtvirtino LR atliekų įstatymas¹⁰, Atliekų tvarkymo taisyklės¹¹ ir atskirų atliekų srautų tvarkymo taisyklės¹². Nacionaliniu teisiniu reguliavimu nustatyta, kad siekiant palengvinti atliekų apdorojimą, atliekų turėtojai privalo rūšiuoti atliekas jų susidarymo vietoje atsižvelgiant į atliekų rūšį ir pobūdį, nemaišyti su kitomis atliekomis ar medžiagomis. 2011 m. pirmą kartą nacionaliniame teisės akte¹³ pateikiama atliekų rūšiavimo jų susidarymo vietoje sąvoka. Atliekų rūšiavimas apibrėžiamas kaip atliekų atskyrimas jų susidarymo vietoje atsižvelgiant į jų rūšį ir pobūdį, siekiant jas atskirai surinkti. Minėtu įstatymu apibrėžiamas ir atliekų surinkimas, kuris suprantamas kaip atliekų paėmimas iš atliekų turėtojų, įskaitant rūšiuojamąjį atliekų surinkimą ir parengiamąjį laikymą iki atliekų surinkimo įrenginiuose, kuriuose atliekos iškraunamos, kad jas galima būtų paruošti pervežti į atliekų naudojimo ar šalinimo įrenginius. LR atliekų tvarkymo įstatymo 4 straipsnio 2 dalyje nustatomas imperatyvas atliekų turėtojams rūšiuoti atliekas jų susidarymo vietoje. Išrūšiuotus atliekas jų susidarymo vietoje, atliekas surenkančios įmonės privalo atlikti rūšiuojamąjį atliekų surinkimą.

Reikalavimai atliekų rūšiavimui įtvirtinti Atliekų tvarkymo taisyklėse. Atliekų turėtojai buitėje, įmonėse, sodo bendrijose, ūkiuose ir kitur susidariusias komunalines atliekas privalo rūšiuoti jų susidarymo vietoje savivaldybės atliekų tvarkymo taisyklėse nustatyta tvarka ir naudotis savivaldybės organizuojamomis komunalinių atliekų tvarkymo sistemomis, o įmonės, dalyvaudamos savivaldybės organizuojamoje komunalinių atliekų tvarkymo

⁹ [Europos Parlamento ir Tarybos 2008 m. lapkričio 19 d. direktyva 2008/98/EB dėl atliekų ir panaikinanti kai kurias direktyvas.](#) [2008] O L L 312.

¹⁰ [Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas.](#) *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 61-1726.

¹¹ [Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2003 m. gruodžio 30 d. įsakymas Nr. 722 “Dėl atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo”.](#) *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 68-2381 (nauja redakcija *Valstybės žinios*, 2011-05-12, Nr. 57-2721)

¹² Pvz. [Lietuvos Respublikos pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymas.](#) *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 85-2968 ir kt.

¹³ Atliekų tvarkymo įstatymo 1, 2, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 17, 26, 27, 28, 30, 32, 36 straipsnių, antrojo skirsnio, šeštojo skirsnio pavadinimo ir 4, 5 priedų pakeitimo ir papildymo, Įstatymo papildymo antruoju(1) skirsniu ir 4(1), 6(1), 7(1), 11(1), 11(2), 12(1), 18(1), 29(1) straipsniais, 29 straipsnio ir 1, 2, 3 priedų pripažinimo netekusiais galios įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 52-2501.

sistemoje ar bendradarbiaudamos su teisėtai veikiančiais atliekų tvarkytojais, turi užtikrinti jos gamybos ir kitos ūkinės veiklos metu susidarančių atliekų rūšiavimą (Taisyklių 13, 14 p.).

Atliekų rūšiavimą apibrėžia ir atskirų atliekų srautus reguliuojantys teisės aktai. Lietuvos Respublikos pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymas nuo 2013-01-01 pakuočių gamintojus ir importuotojus įpareigoja organizuoti rūšiuojamąjį pakuočių atliekų surinkimą.¹⁴ Komunalinių atliekų rūšiavimo tvarką, atliekų turėtojų ir atliekų tvarkytojų teises, pareigas ir atsakomybę konkrečios savivaldybės teritorijoje nustato vietos savivaldos institucijos, patvirtindamos atliekų tvarkymo taisykles toje savivaldybės teritorijoje.¹⁵

Direktyvos 2008/98/EB11 straipsnio 1 punkte nustatytos naujos užduotys valstybėms narėms iki 2015 m. „Laikantis 10 straipsnio 2 dalies, iki 2015 m. atskiros surinkimo sistemos sukuriamos bent: popieriui, metalui, plastikui ir stiklui“¹⁶. Valstybės narės įpareigojamos imtis priemonių skatinti aukštos kokybės perdirbimą ir šiuo tikslu taikyti atskiro surinkimo sistemas ten, kur tai techniškai, aplinkos požiūriu ir ekonomiškai realu ir tinkama, norint atitikti reikalingus atitinkamų perdirbimo sektorių standartus.

Šio Direktyvos siekiamo rezultato įgyvendinimas susijęs su valstybės vykdoma atliekų politika, todėl užduoties realizavimas perkeltas į Valstybinį strateginį atliekų tvarkymo planą¹⁷. Plane nurodoma, kad neišplėtus komunalinių atliekų rūšiavimo, bus sunku didinti atliekų naudojimą, o daug pavojingų buityje susidarančių atliekų ir toliau bus šalinama nepavojingų atliekų sąvartynuose. Įtvirtintos atliekų skatinimo priemonės: taikomos teisinės ir ekonominės priemonės, skatinančios atliekas perdirbti ar kitaip naudoti, kad kuo mažiau jų būtų šalinama sąvartynuose (pvz., mokesčio už nepavojingųjų atliekų šalinimą sąvartynuose įvedimas); atliekos rūšiuojamos jų susidarymo vietose, diegiamos antrinių žaliavų, biologinių atliekų atskiro surinkimo priemonės, mechaninis biologinis apdorojimas ir rūšiavimo linijos; plečiami antrinių žaliavų perdirbimo pajėgumai ir produktų ar medžiagų, pagamintų iš antrinių žaliavų, rinkos; visuomenei suteikiama žinių apie atliekų rūšiavimą ir jo svarbą, kuriama palanki jos nuomonė apie gaminių iš atliekų naudojimą; taikomos atskiro surinkimo sistemos ten, kur tai techniškai, ekonomiškai ir aplinkos apsaugos požiūriu tinkama, skatinant aukštos kokybės perdirbimą. Strateginio plano 98¹ punkte reglamentuojama, kad

¹⁴ [Lietuvos Respublikos pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymas](#). *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 85-2968, 7 str. 1 d. 1 p.

¹⁵ P vz. Kauno miesto komunalinių atliekų tvarkymo taisyklės, patvirtintos Kauno miesto savivaldybės tarybos 2010 m. rugsėjo 16 d. sprendimu. [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-03-20]. < http://atliekos.info/index.php?option=com_content&view=article&id=63:teiss-aktai&catid=36:svetaine&Itemid=84

¹⁶ [Europos Parlamento ir Tarybos 2008 m. lapkričio 19 d. direktyva 2008/98/EB dėl atliekų ir panaikinanti kai kurias direktyvas](#). [2008] [O L L 312](#).

¹⁷ [Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 12 d. nutarimas Nr. 519 „Dėl valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano patvirtinimo“](#). *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 40-1499.

valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo 2014–2020 metų plane turi būti nustatyta, kad iki 2015 metų savivaldybės turi užtikrinti atskirų surinkimo sistemų sukūrimą (bent popieriaus ir kartono, metalo, plastiko ir stiklo) ir veiksmingą komunalinių atliekų tvarkymo sistemos funkcionavimą – taikyti diferencijuotas įmokas už nerūšiuotų komunalinių atliekų ir išrūšiuotų antrinių žaliavų (bent tokių kaip popierius ir kartonas, metalas, plastikas ir stiklas) surinkimą ir tvarkymą.

Plane įtvirtinta komunalinių atliekų tvarkymo sistema užtikrina atskirų surinkimo sistemų funkcionavimą¹⁸.

Valstybės atliekų tvarkymo strategija paremta visuotinio principu, kuris reiškia, kad viešoji komunalinių atliekų tvarkymo paslauga turi būti pasiūloma ir teikiama visiems komunalinių atliekų turėtojams.

Perkeliant direktyvos 2008/98/EB¹⁹ 13 str. reikalavimus, kuriais valstybės įpareigojamos teisinio reguliavimo priemonėmis imtis realių veiksmų užtikrinant, kad atliekos turi būti tvarkomos nesukeliant pavojaus žmonių sveikatai ir nepakenkiant aplinkai, visų pirma: – nesukeliant pavojaus vandeniui, orui, dirvožemiui, augalams ar gyvūnams; – nekeliant nepatogumų dėl triukšmo ar kvapų; ir – nedarant neigiamo poveikio kraštovaizdžiui ar ypatingai svarbioms vietovėms, LR Atliekų tvarkymo įstatymas papildytas 4¹ straipsniu, kuriame įtvirtintos nuostatos, įpareigojančios atliekas tvarkyti neviršijant teisės aktuose nustatytų aplinkos apsaugos normatyvų vandens, oro ar dirvožemio taršai, nekeliant reikšmingo neigiamo poveikio visuomenės sveikatai, gyvūnijai ar augalijai; neviršijant teisės aktuose nustatytų triukšmo ar kvapų normatyvų; nekeliant reikšmingo neigiamo poveikio kraštovaizdžiui ar aplinkosauginiu, gamtiniu ir (ar) kultūriniu požiūriu svarbioms vietovėms²⁰. LR atliekų tvarkymo taisyklėse²¹ nustatyti imperatyvai, įpareigojantys atliekas apdorojančiai įmonei prievolę užtikrinti, kad atliekos bus apdorotos nekeliant reikšmingo neigiamo poveikio visuomenės sveikatai ir aplinkai (Taisyklių 43 p.); įtvirtinta nuostata, kad atliekas galima šalinti nekeliant reikšmingo neigiamo poveikio visuomenės sveikatai ir

¹⁸ Plane nustatoma, kad atskirai surenkamos pavojingos atliekos, biologiškai skaidžios atliekos, antrinės žaliavos: popierius/kartonas, stiklas, plastikas, metalas, pakuočių atliekos ir kt.

¹⁹ [Europos Parlamento ir Tarybos 2008 m. lapkričio 19 d. direktyva 2008/98/EB dėl atliekų ir panaikinanti kai kurias direktyvas.](#) [2008] OL L 312.

²⁰ Atliekų tvarkymo įstatymo 1, 2, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 17, 26, 27, 28, 30, 32, 36 straipsnių, antrojo skirsnio, šeštojo skirsnio pavadinimo ir 4, 5 priedų pakeitimo ir papildymo, Įstatymo papildymo antruoju(1) skirsniu ir 4(1), 6(1), 7(1), 11(1), 11(2), 12(1), 18(1), 29(1) straipsniais, 29 straipsnio ir 1, 2, 3 priedų pripažinimo netekusiais galios įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 52-2501.

²¹ [Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2003 m. gruodžio 30 d. įsakymas Nr. 722 “Dėl atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo”.](#) *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 68-2381 (nauja redakcija *Valstybės žinios*, 2011-05-12, Nr. 57-2721).

aplinkai, jeigu jų negalima perdirbti ar kitaip panaudoti (Taisyklių 46 p.); pavojingų atliekų tvarkymas ir vežimas grindžiamas maksimalios apsaugos nuo pavojaus žmonių sveikatai ir aplinkai principu.

Direktyvos²² 22 straipsnyje nustatyta, kad valstybės narės turi skatinti: a) biologinių atliekų atskirą surinkimą kompostavimui ir biologinių atliekų fermentavimui; b) biologinių atliekų apdorojimą tokiu būdu, kuriuo įgyvendinama aukšto lygio aplinkos apsauga; c) aplinkosauginiu požiūriu saugių, iš biologinių atliekų pagamintų medžiagų naudojimą. Šis reikalavimas įgyvendintas perkeliant nuostatas į Valstybinį strateginį atliekų tvarkymo planą²³.

Darytina išvada, kad nacionalinė atliekų tvarkymo strategija ir teisės aktai, nustatantys atliekų rūšiavimą, paremti regioniniu teisiniu reguliavimu bei orientuoti į tvaraus atliekų tvarkymo tikslų įgyvendinimą.

ATLIEKŲ RŪŠIAVIMO RAIDA IR TEISINIO REGULIAVIMO YPATUMAI VOKIETIJOJE

Vokietija – federacinė respublika, sudaryta iš šešiolikos federacinių vienetų (žemių, vok. *Länder*). Atsakomybė už atliekų tvarkymą ir aplinkos apsaugą yra padalinta tarp nacionalinės vyriausybės, federacinių vienetų ir vietos valdžios institucijų. Aplinkos ministerija nustato aplinkosauginius prioritetus, dalyvauja įstatymų priėmimo procese, prižiūri strateginį planavimą, informavimą ir viešuosius ryšius, nustato reikalavimus atliekų tvarkymo įrenginiams. Kiekvienas federacinis vienetas atskirai priima savo teritorijoje galiojančius atliekų tvarkymo teisės aktus, atsižvelgiant į priimtas nacionalinės teisės nuostatas dėl atliekų tvarkymo. Kiekvienas federacinis vienetas vykdo atliekų tvarkymo planą savo teritorijoje.²⁴

Jau 1960-ųjų metų viduryje Vokietijos nacionalinė vyriausybė ir federaciniai vienetai pradėjo analizuoti komunalinių atliekų išmetimo ir paplitimo rezultatus, už kuriuos buvo

²² [Europos Parlamento ir Tarybos 2008 m. lapkričio 19 d. direktyva 2008/98/EB dėl atliekų ir panaikinanti kai kurias direktyvas.](#) [2008] O L L 312.

²³ [Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 12 d. nutarimas Nr. 519 “Dėl valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano patvirtinimo”.](#) *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 40-1499. Šio plano 100- 107³ straipsniai išsamiai apibrėžia komunalinių biologiškai skaidžių atliekų tvarkymą; 6.5 uždavinio - užtikrinti efektyvų biologiškai skaidžių atliekų tvarkymą, atsižvelgiant į gamybos ir kitos ūkinės veiklos, taip pat komunalinių biologiškai skaidžių atliekų bendro tvarkymo galimybes, vykdymui nustatytos priemonės: sukurti komunalinių biologiškai skaidžių atliekų surinkimo ir apdorojimo (kompostavimo ir (ar) anaerobinio pūdymo) sistemą, siekiant įgyvendinti nustatytas komunalinių biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo užduotis; parengti biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo rekomendacijas, taip skatinti ūkio subjektų bendradarbiavimą tvarkant gamybos, kitos ūkinės veiklos ir komunalines biologiškai skaidžias atliekas; organizuoti bandomojo biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo Šiaulių regione projekto parengimą ir koordinuoti jo įgyvendinimą ir kt. priemonės.

²⁴ Diverting waste from landfill. Effectiveness of waste-management policies in the European Union. EEA Report No 7/2009. European Environment Agency. P. 39.

atsakingos vietos valdžios institucijos. Verta paminėti, kad atliekų susidarymas Vokietijoje sparčiai išaugo 1970-ųjų pradžioje dėl gerokai padidėjusios pramoninės gamybos ir privataus vartojimo.²⁵ Tai įtakojo technologijų kaita bei išaugusi naftos, dujų, branduolinės energijos gamyba, o tai savo ruožtu lėmė anglies gavybos dramatišką mažėjimą. Taigi atliekos nebebuvo deginamos, o pradėtos kaupti sąvartynuose, kurių skaičius ženkliai augo. Atkreipiant dėmesį į tai, kad atliekų tvarkymo standartams nebuvo keliama tokių reikalavimų kaip šiandien, atsirado daugybė aplinkosauginių problemų, susijusių su dirvožemio, gruntinio vandens, oro tarša, higienos normų pažeidimais. Visi šie aplinkosaugos degradavimo procesai, skatino būtinybę sukurti tinkamą atliekų tvarkymo institucinę sistemą, grįstą teisės aktais. Atsižvelgiant į susidariusias problemas, 1972 m. buvo priimtos Konstitucijos pataisos dėl atliekų tvarkymo, oro taršos monitoringo, triukšmo mažinimo.²⁶

Remiantis Vokietijos Konstitucija, atliekų tvarkymas priklauso konkurencingai teisės aktų sričiai. Tai reiškia, kad federacinė vyriausybė turi teisę priimti atliekų tvarkymo teisės aktus. Be nacionalinių teisės aktų, reguliuojančių atliekų tvarkymą, kiekvienas federacinis vienetas turi savo atskirą atliekų tvarkymo teisinį reguliavimą. Jei nenurodyta kitaip, atsakomybė už atliekų tvarkymą iš namų ūkių tenka federaciniam vienetai, o tiksliau jo deleguotiems atstovams vietos savivaldos institucijose.²⁷

Verta paminėti ir kitą labai svarbią priežastį, turėjusią įtakos atliekų tvarkymo teisiniui reguliavimui, tai - pačios visuomenės įtaka. Be politinių diskusijų apie aplinkos apsaugą, suintensyvėjo ir visuomenės nepasitenkinimas atliekų tvarkymu. Naujai įsisteigusios nevyriausybines organizacijos, kaip „Greenpeace“ ar kovos su branduoline energija grupė ir kitos panašios veiklos grupės aktyviai pasisakė prieš aplinkos taršą. Kaip svari politinė jėga susikūrė Žaliųjų partija. Taip pat padaugėjo ir piliečių organizuojamų piketų prieš sąvartynų kūrimą.²⁸

Taigi, jau 1972 m. Vokietijoje buvo priimtas Atliekų įstatymas (angl. *Waste Law*) – pirmasis teisės aktas, reglamentuojantis atliekų tvarkymą. Tačiau tik 1986 m. buvo priimtos

²⁵ Diverting waste from landfill. Effectiveness of waste-management policies in the European Union. EEA Report No 7/2009. European Environment Agency. P. 38.

²⁶ Gerke, G., Pretz, T. Experiences with Waste Management by Means of Collecting Recyclable Materials Separately [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-03-20]. <http://www.iar.rwth-aachen.de/www/upload/Publikationen/download/2004/Vortrag_Straford_04.pdf>.

²⁷ EIONET. European Topic Centre on Sustainable Consumption and Production. Factsheet for Germany [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-03-25]. <http://scp.eionet.europa.eu/facts/factsheets_waste/2009_edition/factsheet?country=DE>.

²⁸ Gerke, G., Pretz, T. Experiences with Waste Management by Means of Collecting Recyclable Materials Separately [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-03-20]. <http://www.iar.rwth-aachen.de/www/upload/Publikationen/download/2004/Vortrag_Straford_04.pdf>.

įstatymo pataisos, kurias įgyvendinus atliekų tvarkymo politikos prioritetas buvo nebe išmesti, o perdirbti atliekas.

1981-1982 m. atlikta vietos savivaldos institucijų komunalinių atliekų analizė, atskleidė, kad didelio atliekų kiekio priežastimi namų ūkiuose yra popieriaus ir pakuočių atliekos. Vyriausybės reakcija į gautus rezultatus buvo atliekų rūšiavimo sistemos kūrimas susidedantis iš trijų pagrindinių dalių: popieriaus, stiklo ir pakuočių atliekų.²⁹

Vokietija buvo pirmoji Europos Sąjungos šalis narė, 1991 m. reglamentavusi ES gamintojų atsakomybę, susijusią su pakuočių atliekų tvarkymu. 1991 m. priimtas Pakuočių potvarkis (angl. *Packaging Ordinance*). Taigi, minėtu pakuočių atliekų teisiniu reglamentavimu, Vokietijos teisės aktuose buvo įtvirtintas produkto gamintojo atsakomybės principas, t.y. produkto gamintojas yra atsakingas už produktą, kai jis tampa atliekomis. Produkto gamintojai privalo surinkti panaudotas pakuotes ir prisidėti prie tolesnio jų tvarkymo/perdirbimo. Verta paminėti, kad šis principas Vokietijoje taikomas ne visoms produktų rūšims, o tokioms, kaip: pakuotės, elektros ir elektroninės įrangos, transporto priemonės, tirpikliai, naftos atliekų ir baterijų atliekos.³⁰ Būtent 1991 m. priimtas Pakuočių potvarkis įtakojo „Žalio taško“ (angl. *Green dot system*) dvigubos sistemos įgyvendinimą.

Šiandien dviguba sistema veikia kartu su esamų komunalinių kietųjų atliekų tvarkymo sistema Vokietijoje. Vartojamų produktų gamintojai moka mokesčius privačiai „Duales System Deutschland GmbH“ kompanijai (atsakingai už šios sistemos vykdymą) ir tokiu būdu turi teisę ant savo produktų pakuočių dėti „Žalio taško“ emblemą. Ši emblemą - tai perdirbimo garantija, kuriai esant minėta kompanija yra atsakinga už surinkimą ir išrūšiovimą vartotojų sunaudotų produktų pakuočių. Pakuočių atliekos surenkamos specialiuose kompanijos konteineriuose arba gyvenvietėse pastatytuose savivaldybės konteineriuose, skirtuose stiklui arba popieriui.³¹

Pakuočių potvarkio priėmimas paskatino kaimynines valstybes Olandiją, Austriją, Belgiją ir Prancūziją pasekti Vokietijos pavyzdžiu, bei tapo postūmiu Europos Parlamentui bei Europos Tarybai suformuoti pagrindus Pakuočių ir pakuočių atliekų direktyvai.³²

²⁹ Gerke, G., Pretz, T. Experiences with Waste Management by Means of Collecting Recyclable Materials Separately [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-03-20]. <http://www.iar.rwth-aachen.de/www/upload/Publikationen/download/2004/Vortrag_Straford_04.pdf>.

³⁰ Fischer, Ch. Municipal waste management in Germany. European Environment Agency. February, 2013. P. 5.

³¹ INFORM. Building Environmental Literacy. Germany, Garbage, and the Green Dot: Challenging the Throwaway Society [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-03-20]. <<http://www.informinc.org/pages/research/waste-prevention/fact-sheets/germany-garbage-and-the-green-dot-challenging-the-throwaway-society-executive-summary.html>>

³² Federal Ministry for the Environment, Nature conservation and nuclear safety. Waste Management in Germany. A driving force for jobs and innovation. Berlin, 2006, July. P. 21.

Priešingai nei Vokietija dvidešimt Europos šalių naudoja sąvartynų mokestį. Vokietijai pasiekti labai aukštą rūšiavimo ir perdirbimo lygį neprireikė įvesti sąvartynų mokesčių. Būtent įtvirtintas produkto gamintojo atsakomybės už pakuotes principas, padėjo komunalines atliekas nukreipti nuo sąvartynų, jas rūšiuojant, o paskui perdirbant.

Šios sistemos sukuriams davė akivaizdžius rezultatus. Kuo didesnė pakuotė yra, tuo didesnį mokestį „Žaliam taškui“ gamintojas privalo sumokėti. Taigi, tokiu būdu į atskirus atliekų kontenerius išrūšiuojama mažiau popieriaus, stiklo, metalo. Gauti tyrimų rezultatai atskleidė, kad kiekvienais metais Vokietijoje maždaug vienu milijonu tonų atliekų pagaminama mažiau.³³

Devintajame dešimtmetyje Vokietijoje jau buvo išskirtos biologinių atliekų ir popieriaus rūšiavimo sistemos. 1983 m. Heseno federacinis vienetas pradėjo atskirą biologinių atliekų surinkimą, kurio tikslas buvo nukreipti atliekas nuo sąvartynų (įdiegus biologinių atliekų surinkimo sistemą). Nuo 1985 iki 1993 metų Vokietijoje įdiegus biologinių atliekų surinkimo sistemą gyventojų rūšiuojančių biologines atliekas skaičius padidėjo nuo 400 000 iki 7,6 mln. 1993 metais rūšiavimo problema buvo susirūpinta nacionaliniu mastu - kompetentingos atliekų institucijos privalėjo įsteigti atskiras biologinių atliekų surinkimo schemas iš namų ūkių ir sodo atliekų iš viešųjų parkų.

Pabrėžtina, kad jau 1990 metais Vokietija buvo viena iš pirmųjų Europos šalių, aktyviai mažinanti atliekų apimtį sąvartynuose. Tokios priemonės, kaip pakuočių atliekų, biologiškai skaidomų atliekų ar popieriaus, makulatūros rūšiavimas davė akivaizdžius rezultatus (pvz.: iki 1995 m. Vokietija jau perdirbo santykinai didelį komunalinių atliekų kiekį – į sąvartynus patekdavo tik apie 40 % visų komunalinių atliekų).³⁴

Svarbu paminėti ir tai, kad Vokietija kaip Europos Sąjungos valstybė narė įgyvendino Europos Sąjungos teisės aktus. Vokietijoje Europos Sąjungos Sąvartynų direktyva³⁵ (angl. *EU Landfill Directive 99/31*) yra įgyvendinta Sąvartynų potvarkiu (angl. *Landfill Ordinance*) ir Sąvartynų ir ilgalaikių saugyklų potvarkiu (angl. *Ordinance on Landfills and Long Term Storages*). Pastaruoju potvarkiu Europos Sąjungos Sąvartynų sprendimas (angl. *EU Landfill Decision 33/03*) taip pat yra perkeltas į Vokietijos nacionalinę teisę. 2003 m. priėmus Atliekų deginimo ir bendro atliekų deginimo potvarkio (angl. *Ordinance on Incineration and Co-*

³³ Look, M. Trash Planet: Germany. [interaktyvus]. 2009 [žiūrėta 2013-03-20]. <<http://earth911.com/news/2009/07/13/trash-planet-germany/>>

³⁴ Diverting waste from landfill. Effectiveness of waste-management policies in the European Union. EEA Report No 7/2009. European Environment Agency. P. 38.

³⁵ European Commission. Environment. Waste. Landfill of Waste [interaktyvus]. 2012 [žiūrėta 2013-03-25]. <http://ec.europa.eu/environment/waste/landfill_index.htm>

incineration of Waste) pakeitimus buvo perkelti ES deginimo direktyvos³⁶ reikalavimai (angl. Incineration Directive 76/00).³⁷

Perdirbimo tvarkymo ir atliekų įstatymas (angl. *Recycling Management and Waste Act*) yra pagrindinis atliekų įstatymas nacionaliniu mastu, nustatantis atliekų savininkams bei šalinimo institucijoms atliekų susidarymo tvarkymo principus ir pareigas, nustatantis reikalavimus produktams, apibrėžiantis produktų kenksmingumo kriterijus, atsakomybę už netinkamą atliekų planavimą, leidimų išdavimą atliekų šalinimo įrenginiams, pareigą teikti informaciją, atliekų tvarkymo priežiūrą, auditą ir kt.³⁸

Pabrėžtina, kad Perdirbimo tvarkymo ir atliekų įstatyme yra įtvirtinti atliekų tvarkymo hierarchijos principai. Pirmasis principas numato, kad reikia vengti atliekų susidarymo (atliekų prevencija). Atliekų susidarymas turi būti mažinamas atsižvelgiant į jų kiekį ir pavojingumą. Antrasis principas, įtvirtina atliekų rūšiovimą, perdirbimą ir panaudojimą energijos gavybai.

Namų ūkiuose susidariusių atliekų tvarkymas taip pat reglamentuojamas „Perdirbimo tvarkymo bei atliekų įstatymu“, kuriuo remiantis atsakomybė už netinkamą namų ūkių atliekų tvarkymą tenka vietos valdžios atliekų tvarkymo institucijoms. Jų atsakomybė apima atliekų surinkimą ir transportavimą, priemones, skirtas skatinti atliekų prevenciją, rūšiovimą, antrinį panaudojimą, perdirbimą, atliekų šalinimo įrenginių statybą bei eksploatavimą. Savivaldybėms tenka daugiau praktinės užduotys, kaip pavyzdžiui, atliekų surinkimo vietų parūpinimas.³⁹

Visi Vokietijos federaciniai vienetai priima savo atskirus atliekų tvarkymo aktus. Vokietijoje nėra nacionalinio atliekų tvarkymo plano. Visi federaciniai vienetai atliekų tvarkymo planus priima ir vykdo savo atsakomybės ribose.

Remiantis komercinių atliekų potvarkiu (angl. *Commercial Waste Ordinance*) biologiškai skaidžios atliekos, kaip ir kitos antrinės žaliavos (pvz.: popierius) gaunamos iš komercinės veiklos taip pat turi būti rūšiuojamos.

³⁶ Europa. Summaries of EU Legislation. Environment. Waste management.. Waste incineration [interaktyvus]. 2012 [žiūrėta 2013-03-25]. <http://europa.eu/legislation_summaries/environment/waste_management/128072_en.htm>.

³⁷ EIONET. European Topic Centre on Sustainable Consumption and Production. Factsheet for Germany [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-03-25]. <http://scp.eionet.europa.eu/facts/factsheets_waste/2009_edition/factsheet?country=DE>.

³⁸ EIONET. European Topic Centre on Sustainable Consumption and Production. Factsheet for Germany [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-03-25]. <http://scp.eionet.europa.eu/facts/factsheets_waste/2009_edition/factsheet?country=DE>.

³⁹ Fischer, Ch. Municipal waste management in Germany. European Environment Agency. February, 2013. P. 5.

Minėti priimti įstatymai turėjo didžiulę svarbą atliekų tvarkymo sistemai. Viena vertus buvo sudaryti nauji atliekų srautai, kurie turėjo būti tvarkomi. Skirtingos atliekų rūšys buvo rūšiuojamos namų ūkių, kurios turėjo būti surenkamos į penkis skirtingus atliekų konteinerius. Naujoji atliekų sistema, reikalavo sukurti taip pat ir naują atliekų transportavimo sistemą, atidaryti atliekų perdirbimo įmones. Kita vertus, atliekų rūšiavimas ženkliai paveikė tokias atliekų tvarkymo sritis, kaip sąvartynai bei atliekų deginimo įmonės, kurie nebegalėjo atlikti savo funkcijų visu pajėgumu dėl atliekų trūkumo ir pasikeitusio atliekų tvarkymo teisinio reglamentavimo.⁴⁰ Šiandien, praėjus trisdešimčiai metų, Vokietija pasiekė aukštus atliekų tvarkymo, rūšiavimo, apdorojimo bei perdirbimo standartus. Atliekų rūšiavimo sistema yra visiškai išvystyta. Išrūšiuotų ir perdirbtų atliekų kiekiai metai iš metų yra stabilūs. Vokietija atliekų tvarkymo srityje užima lyderiaujančią poziciją visoje Europos Sąjungoje.⁴¹

IŠVADOS

Nacionalinę atliekų rūšiavimą nustatančių valstybinio reguliavimo priemonių sistemą sudaro politinių ir teisinių priemonių visuma. Valstybės politinės atliekų tvarkymo priemonės ir tikslai įtvirtinti [Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane](#), o įstatymai ir poįstatyminiai aktai nustato valstybės ir visuomenės teises ir pareigas atliekų rūšiavimo procese. Regioninių teisinių instrumentų, nustatančių valstybėms narėms pareigą užtikrinti tinkamą atliekų rūšiavimo procesą, perkėlimas į nacionalinę teisinę sistemą vykdomas pakankamai sklandžiai. Nuostatos perkeliamos, įvertinant vietos ir tam tikrų regionų ypatumus, finansines galimybes. Komunalinių atliekų rūšiavimo reglamentavimą ir įgyvendinimą valstybė delegavo vietos savivaldybėms.

Lietuvoje valstybinio reguliavimo priemonėmis įtvirtinta tokia atliekų tvarkymo hierarchija: prevencija, paruošimas pakartotiniam naudojimui, perdirbimas, kitoks naudojimas, šalinimas. Atliekų rūšiavimas – svarbiausia priemonė atliekų paruošimo pakartotiniam naudojimui procese. Jau 1960 m. Vokietijoje buvo susirūpinta atliekų tvarkymu, kurių skaičius ženkliai pradėjo didėti išaugus pramonei gamybai bei vartojimui. Atliekų tvarkymo teisinio reguliavimo nebuvimas pradėjo kelti aplinkosaugines problemas, kaip dirvožemio, gruntinio vandens, oro tarša, higienos normų pažeidimai. Aštuntajame

⁴⁰ Gerke, G., Pretz, T. Experiences with Waste Management by Means of Collecting Recyclable Materials Separately [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-03-20]. <http://www.iar.rwth-aachen.de/www/upload/Publikationen/download/2004/Vortrag_Straford_04.pdf>.

⁴¹ Gerke, G., Pretz, T. Experiences with Waste Management by Means of Collecting Recyclable Materials Separately [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-03-20]. <http://www.iar.rwth-aachen.de/www/upload/Publikationen/download/2004/Vortrag_Straford_04.pdf>.

dešimtmetyje priimti pirmieji teisės aktai, kurių pagrindu atliekos nebekaupiamos sąvartynuose, o įvedus produktų gamintojų atsakomybę rūšiuojamos su tikslu jas perdirbti.

Devintajame dešimtmetyje Vokietijoje jau buvo įdiegtos trys pagrindinės rūšiavimo sistemos: biologinių atliekų, popieriaus ir pakuočių atliekų iš pagrindų pakeitusių atliekų tvarkymo sistemą Vokietijoje ir leidusių ženkliai sumažinti sąvartynų skaičių. Už atliekų tvarkymą, taip pat ir rūšiavimą yra atsakingos vietos savivaldos institucijos, kurios remdamosi nacionaliniais Vokietijos teisės aktais įgyvendina savo atliekų rūšiavimo (tvarkymo) sistemas (stato atliekų konteinerius, numato, kokios atliekos į kokios spalvos konteinerius turi būti metamos, vykdo atliekų surinkimą ir transportavimą į perdirbimo gamyklas ir pan.).

Nuo pirmųjų atliekų tvarkymo teisės aktų priėmimo, šiandien Vokietijoje atliekų tvarkymo sistema yra visiškai išvystyta (visos atliekos yra rūšiuojamos, uždaryta didžioji dauguma sąvartynų, į sąvartynus patenka tik vienas procentas neapdorotų atliekų, net ir neįvedus atliekų mokesčio). Vokietija atliekų rūšiavimo srityje metai iš metų yra pirmaujanti valstybė visos Europos Sąjungos mastu, kurios praktine patirtimi pasinaudojo ir kitos valstybės narės (Austrija, Olandija, Prancūzija, Belgija).

LITERATŪRA

1. Europos Parlamento ir Tarybos 2008 m. lapkričio 19 d. direktyva 2008/98/EB dėl atliekų ir panaikinanti kai kurias direktyvas. [2008] OL L 312.
2. [Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas](#). *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 61-1726.
3. Atliekų tvarkymo įstatymo 1, 2, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 17, 26, 27, 28, 30, 32, 36 straipsnių, antrojo skirsnio, šeštojo skirsnio pavadinimo ir 4, 5 priedų pakeitimo ir papildymo, Įstatymo papildymo antruoju(1) skirsniu ir 4(1), 6(1), 7(1), 11(1), 11(2), 12(1), 18(1), 29(1) straipsniais, 29 straipsnio ir 1, 2, 3 priedų pripažinimo netekusiais galios įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 52-2501.
4. [Lietuvos Respublikos pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymas](#). *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 85-2968 ir kt.
5. [Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2003 m. gruodžio 30 d. įsakymas Nr. 722 “Dėl atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo”](#). *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 68-2381 (nauja redakcija *Valstybės žinios*, 2011-05-12, Nr. 57-2721)
6. [Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 12 d. nutarimas Nr. 519 “Dėl valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano patvirtinimo”](#). *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 40-1499.
7. Kauno miesto komunalinių atliekų tvarkymo taisyklės, patvirtintos Kauno miesto savivaldybės tarybos 2010 m. rugsėjo 16 d. sprendimu. [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-03-20]. < http://atliekos.info/index.php?option=com_content&view=article&id=63:teiss-aktai&catid=36:svetaine&Itemid=84
8. *Atliekos – greitas būdas sukurti darbo vietų ir sumažinti išlaidas*: Europos Komisijos pranešimas spaudai. [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-03-06]. < http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-18_lt.htm?locale=da
9. Bakas, A. *Komunalinių atliekų tvarkymo valdymas darnaus vystymosi kontekste*. Darnaus vystymosi strategija ir praktika: mokslo darbai. Vilnius, 2006.

10. Diverting waste from landfill. Effectiveness of waste-management policies in the European Union. EEA Report No 7/2009. European Environment Agency. P. 39.
11. Diverting waste from landfill. Effectiveness of waste-management policies in the European Union. EEA Report No 7/2009. European Environment Agency. P. 38.
12. EIONET. European Topic Centre on Sustainable Consumption and Production. Factsheet for Germany [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-03-25]. <http://scp.eionet.europa.eu/facts/factsheets_waste/2009_edition/factsheet?country=DE>.
13. Europa. Summaries of EU Legislation. Environment. Waste management.. Waste incineration [interaktyvus]. 2012 [žiūrėta 2013-03-25]. <http://europa.eu/legislation_summaries/environment/waste_management/128072_en.htm>.
14. European Commission. Environment. Waste. Landfill of Waste [interaktyvus]. 2012 [žiūrėta 2013-03-25]. <http://ec.europa.eu/environment/waste/landfill_index.htm>.
15. Fischer, Ch. Municipal waste management in Germany. European Environment Agency. February, 2013. P. 5.
16. INFORM. Building Environmental Literacy. Germany, Garbage, and the Green Dot: Challenging the Throwaway Society [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-03-20]. <http://www.informinc.org/pages/research/waste-prevention/fact-sheets/germany-garbage-and-the-green-dot-challenging-the-throwaway-society-executive-summary.html>
17. Federal Ministry for the Environment, Nature conservation and nuclear safety. Waste Management in Germany. A driving force for jobs and innovation. Berlin, 2006, July. P. 21.
18. Gerke, G., Pretz, T. Experiences with Waste Management by Means of Collecting Recyclable Materials Separately [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-03-20]. <http://www.iar.rwth-aachen.de/www/upload/Publikationen/download/2004/Vortrag_Straford_04.pdf>.
19. Look, M. Trash Planet: Germany. [interaktyvus]. 2009 [žiūrėta 2013-03-20]. <<http://earth911.com/news/2009/07/13/trash-planet-germany/>>.
20. Minalga, R. *Atliekų šalinimo logistika*. Vilnius: Justitia, 2010, 262 p.
21. Monkevičius, E. *Žmogaus teisių į saugią aplinką užtikrinimas globalizacijos sąlygomis*. [interaktyvus]. Vilnius: Mykolas Romeris University, 2012. [žiūrėta 2012-11-07]. <https://aleph.library.lt/F/1DKLNJ1YT493QUTMN8BGQQQBE4CJPILSADXCEQ61F6JMQPXTQD-17430?func=find-b&request=Monkevi%C4%8Dius&find_code=WRD&adjacent=N&local_base=&filter_code_1=WLN&filter_request_1=&filter_code_2=WYR&filter_request_2=&filter_code_3=WYR&filter_request_3=&filter_code_4=WFM&filter_request_4=&filter_code_5=WSF&filter_request_5=&x=0&y=0>.
22. Podgaiskytė, V. *Visuomenės požiūrio į atliekų tvarkymą transformacijos*. [interaktyvus]. Vilnius: Mykolas Romeris universitetas, 2012. [žiūrėta 2012-11-07]. <https://aleph.library.lt/F/1DKLNJ1YT493QUTMN8BGQQQBE4-14200?func=service&doc_library=MRU02&doc_number=000011889&line_number=0001&func_code=WEB-FULL&service_type=MEDIA>.
23. Vasiliauskas, M. *Atliekų sampratos teisės doktrinoje: ar nepakeičiamas esamas atliekų tvarkymo teisinis reguliavimas? Teisė, 2010, Nr. 74, ISSN 1392-1274.- 118-135 p.*

RECYCLING LAW REGULATORY ASPECTS

Daiva Bereikienė*, Egle Štareikė**
Mykolas Romeris University

Summary

This article investigates whether national waste policy framework implies negative waste generation and management effect on human health and environment impact reduction. Analysing the national sorting enabling regulatory compliance regional legal instruments. Lithuania waste

management policy is based on the waste management hierarchy, which basis is made of waste management priorities set up by legislation: to avoid the generation of waste (prevention), and waste that cannot be avoided must be prepared for re-use, re-processed or otherwise used in ways that make fewer of them to be disposed of in landfills and other waste disposal facilities. Preparation of waste reuse is realizable particularly by sorting waste. The state must establish not only friendly, but also motivate legal conditions for waste separation for both waste management companies and direct waste holders (emitters). The article emphasizes that neither the regional nor the national legislation governing the management of waste, do not provide waste sorting concepts. This legal loophole implies a vicious practices to deal with the proper sorting of waste are possible separate municipalities and waste operators (companies).

It is concluded that a national waste management strategy and legislation provided for sorting waste are based on regional legal regulation and focus on sustainable waste management objectives. Lithuania State regulatory action provides following waste management hierarchy: prevention, preparation for re-use, recycling, other recovery, and disposal. Waste sorting - an essential tool for preparing waste for re-use. Lithuania recently started to sort waste, so there are no existing skills and the state does not implement appropriate public education and training for proper sorting of waste.

This article describes the development of a waste sorting and regulatory peculiarities in Germany, and emphasizes the positive value of sharing waste sorting experience. It is revealed the essential advantages of Germany waste sorting systems. It is concluded that Germany already in 1960 had implemented management of waste, the number of which has increased dramatically with growth of industrial production and consumption. Lack of waste management regulation started to raise environmental issues such as soil, groundwater, air pollution, hygiene violations. In the seventies first legal acts were implemented, which prevented to accrue waste in landfills, and with the introduction of producer responsibility are being sorted for recycling. In the eighties Germany already had three main sorting systems: biological waste, paper and packaging waste which fundamentally changed the waste management system in Germany and enabled significantly reduce number of landfills. For waste management, as well as the sorting local government authorities are responsible, which implements its waste sorting (processing) systems on the basis of German national legislation (builds waste containers, provides which waste to which colour containers must be thrown, provides waste collection and transportation to refineries etc.).

From the first implementation of waste management legislation today Germany has fully developed waste management system (all waste is sorted, vast majority of landfills are closed, landfills receives only one per cent of untreated waste, even without the introduction of waste charges). In waste sorting area Germany from year to year is a leading country throughout the European Union, which know-how was used by other Member States (Austria, the Netherlands, France, and Belgium).

Keywords: safe waste management, recycling, recycling in Germany, legal regulation

Daiva Bereikienė* Mykolas Romeris universiteto Viešojo saugumo fakulteto Teisės katedros lektorė. Mokslinių tyrimų kryptys: žmogaus teisių apsauga, aplinkosaugos teisė.

Daiva Bereikienė, Mykolas Romeris University, Faculty of Public Security, Department of Law, Lecturer. Research interests: human rights protection, environmental law.

Eglė Štareikė** Mykolas Romeris universiteto Viešojo saugumo fakulteto Teisės katedros asistentė. Mokslinių tyrimų kryptys: aplinkosaugos teisė.

Eglė Štareikė, Mykolas Romeris University, Faculty of Public Security, Department of Law, assistant. Research interests: environmental law.